

Proces zanechávání úřadu v rodině a možnosti víceoborového přístupu při jeho řešení

Číslo akreditace: A2020/0306 – SP

PhDr. Lenka Průšová, PhD

Kontakty

prusova.dobri@seznam.cz

www.rodinnemosty.cz

Domov

- součást lidské přirozenosti
- kolektivní záležitost
- Ženy tíhnou k domovu více než muži (žena muže v domově udržuje)
- Ženy více drží tradice, na jejich vztahu k domovu záleží – ženský nezájmem o domov definitivně zaniká domov
- Domov chrání svobodu – chrání před nepřáteli
- Domov je cíl
- Domov je harmonie a sounáležitost
- Domov je lidská angažovanost
- K založení rodiny člověk potřebuje domov

ACE – adverzní dětská zkušenost

- Zkušenosti s těžkým dětstvím
- Zkušenosti z raného dětství mají vliv na vývoj mozku
- Organismus pro vývoj potřebuje určité prostředí
- Pokud očekávané prostředí není k dispozici, mozek se vyvíjí odlišně.

Vztahy k dítěti

- Vytváří se hluboko před narozením – představy o dítěti má každý rodič
- Vztah vytváří charakter a temperament matky
- Nechte pracovat intuici – matka cítí potřeby dítěte téměř okamžitě
- Co je důležité nyní a pak?
- Zájem a blaho dítěte – co je důležité pro život?
- Spokojené dítě – rodičovská péče, místo = domov (Kde? Kam?), dohoda rodičů o hodnotách výchovy

Geny – čas – prostředí

- Schopnosti potřebují čas k rozvoji
- Vlivem prostředí se mohou modifikovat (jednovaječná dvojčata vychovaná v různém prostředí)
- Genetická výbava „očekává“ prostředí, ve kterém se rozvíjí

Rodina

•
•

Rodina je institucionalizovaná biosociální skupina, tvořená přinejmenším ze dvou členů (odlišného pohlaví?), mezi kterými neexistuje pokrevní pouto a z jejich dětí (Matějček, Langmaier, Kňourková)

Rodina je nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládanou mužskou a ženskou rolí, učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce, umožňuje ověřování praktických zkušeností a dovedností. Je regulátorem chování jedince a poskytuje společensky žádoucí normy. Rodina ovlivňuje tvorbu postojů k okolí, sobě samému a společnosti

Nový životní styl

- Zodpovědnost státu je omezována, přechází se na zodpovědnost osobní (systém rodiny)
- Nejistota, informační přetížení, nedostatek osvědčených forem jednání (nárůst agresivity)
Rodiny reagovaly zesílením vzájemné podpory (sebeprosazení, strach z ohrožení) oslabení vzájemnosti (nové příležitosti, snaha prosadit se jako jednotlivec, změny ve funkcích rodiny, názorové rozpory)

Rodina

- V životě každého by měla mít rodina velký význam.
- Je to místo, kde se dítě narodí, kde roste, vyvíjí se a to především za podpory rodičů, kteří se o něj starají a snaží se z něj vychovat samostatného a spořádaného jedince.
- Rodiče hrají v životě dítěte velkou roli - jsou pro něj zprostředkovatelem procesu socializace a také od nich děti přejímají určité způsoby chování.

Neočekávaná úskalí

- Nové role v rodině (angažovanost otců) – problémy v zažité dělbě práce (dramaticky rychlé individuální zvraty)
- Náhlé bohatství, náhlá chudoba
- Závazky a povinnosti vůči dětem (výrazně se snižuje jejich vnímání)
- Práva rodiče v. práva dítěte

Současná rodina

- Zaměřenost na zájem jednotlivce
- Chybí očekávaná trvalost vztahu – etapová manželství
- Odsouvání rodičovství
- Intimní vztah není vázán na možnost plození dětí (promiskuita)
- Předmanželský sex
- Zralost partnerů (přezralost?)
- Specifické role (feminismus)
- Výchovné působení rodičů je nahrazováno institucemi (škola, paní na hlídání..)
- Dvoukariérová rodina
- Změny v mezigeneračních kontaktech – ještě více oslabené
- Odklon od typické rodinné koalice (matka submisivní, otec dominantní)
- Nízká stabilita rodiny
- Snižování porodnosti
- Tolerance vůči rozvodům, nevěře
- Důraz na materiální hodnoty
- Vysoká zaměstnanost a vzdělanost žen

Pokud se v rodině vyskytují problémy, které se postupem času začínají kupit a rodina přestává plnit své základní funkce, je nutné těmto rodinám poskytnout pomoc a zaměřit se na eliminaci rizika ohrožení dítěte a jeho zdárného vývoje.

- Když je úspěch – není rodina
- Když je rodina – není úspěch
- Člověk se niterně izoluje od přirozených principů, včetně společnosti, pak uniká k nezodpovědnosti k nim
- Rovnost, nezávislost, svoboda = užívání života (rodina se atomzuje)
- Rovnost nerovných (dětixrodiče, mužixženy)

Funkce rodiny

- Biologicko- reprodukční
- Ekonomicko- zabezpečovací
- Socializačně-výchovná
- Emocionální (citová)

Co ohrozí rodinu?

- Složení rodiny
- Stabilita rodiny
- Sociálně-ekonomická situace
- Bydlení, příjem
- Osobnost a zdraví
- Společenská adaptace
- Osobnosti sourozenců
- Zájem a péče o dítě
- Chronicita problému
- Dominantní negativní vzorce chování

Hodnocení rodiny - kritéria

- základní potřeby rodiny (bydlení, jídlo, soukromí, oblečení),
- funkční manželský vztah,
- funkční rodičovský systém a výchova dětí,
- komunikace mezi členy rodiny,
- širší sociální vazby rodiny (přátelé, sousedé).

Typy rodin

- Funkční
 - Problémová – 12-13%
 - Disfunkční – 2%
 - Afunkční - 0,5%
-
- Úplná
 - Neúplná
 - Doplněná
 - Třígenerační (prarodiče v roli rodiče)
 - Bezdětné rodiny
 - Adoptivní rodiny

Matka

1. Sociální činnosti matky - Poradenství

Sanace (náprava, výchova, řád)

Pomoc (celoživotní role)

2. Individuální limity mateřství - Příslušnost k rodině ((klanu)

Ochota být rodičem (ekonomická výhoda?)

3. Zdroj výchovy a socializace (v rodině ochrana slabých a zranitelných)

Stresující okolnosti chronicita problému

Dominantní negativní vzorce chování

4. Osobnost (temperament a charakter)

5. Potřeby a individuální lidské potřeby

Zanedbávání

- vede k poškození v důsledku nedostatečného uspokojování potřeb dítěte, jehož příčinou je omezení standardní interakce mezi rodičem a dítětem
- nedostatek něčeho – strádání - deprivace
- Rodičovská ne-aktivita:
- Zanedbávání, nepečování, nesprávná a nedostatečná výživa, nedostatek zdravotní a výchovné péče, nedostatek bydlení

Zanedbávání

- tělesné (úrazy, funkční postižení, smrt z nedbalosti, strava)
- duševní (duševní, duchovní a emocionální nepéče)
- sociální (psychické týrání, ponižování, vydírání, nezájem, izolace)
- všeobecné (dítě bez potřebného dozoru, netečnost k tomu co dělá mimo školu- záškoláctví, drogy, sex. zneužívání, prostituce, toulky atd.)

Zanedbávání

- vede k poškozování v důsledku nedostatečného uspokojování potřeb dítěte, jehož příčinou je omezení standardní interakce mezi rodičem a dítětem
- nedostatek něčeho – strádání - deprivace
- tělesné (úrazy, funkční postižení, smrt z nedbalosti, strava)
- duševní (duševní, duchovní a emocionální ne-péče)
- sociální (psychické týrání, ponižování, vydírání, nezáměr, izolace)
- všeoobecné (dítě bez potřebného dozoru, netečnost k tomu co dělá mimo školu-záškoláctví, drogy, sex. zneužívání, prostituce, toulky atd.)
- deprivace
- výsledek životní situace, kdy nejsou uspokojovány základní psychické potřeby dítěte v náležité míře a po určitou, dosti dlouhou dobu (Langmeier, Matejček).
- ohrožuje psychické zdraví a další jeho duševní vývoj
- Subdeprivace – nižší intenzita zanedbávání vede zřejmě k růstu agresivity, šikany, delikvence, toxikomanie, poruch sociálního chování atd.
- Zanedbávající rodiče
- nemají pro rodičovskou roli dostatečné kompetence – nemohou, nejsou schopni pečovat (nižší rozumové schopnosti- mentálně retardovaní, somaticky, psychicky nemocní, poruchy osobnosti, abúzus alkoholu, drog, citová deprivace v dětství atd., sociokulturně nízká úroveň)
- nemají k rodičovství dostatečnou motivaci (zaujati sami sebou – mladí, nezralí, žijící v hmotné bídě, workoholici, profesní kariéra, společenský status úplné rodiny atd.),

Zanedbané dítě

- - nedostatek patřičné lékařské a stomatologické péče
- - bývá unavené a ospalé
- - je špinavé, nedostatečná hygiena, oblečení neodpovídá počasí
- - může být depresivní, apatické – asociální, destruktivní chování, poruchy řeči, příjmu potravy, neurotické návyky
- - opakovaná zranění a úrazy
- - v domácnosti jsou zdravotně závadné podmínky (výkaly, plíseň, odpadky)
- - nutriční hodnota jídla je nedostatečná, či jídlo chybí (podvýživa)

Zanedbání

- následky nedostatku výchovy v prostředí socioekonomicky nízké úrovni (prof. Matějček)
- V současné době zanedbanost je znakem i nadbytku, anonymního prostředí, hygienicky vzorné péče, (dítě strádá citově, neuspokojena potřeba identity a společné budoucnosti)

Lidské potřeby

1. Fyziologické potřeby: primární potřeby lidského těla (jídlo, pití, pohyb, oblečení, bydlení, teplo, světlo, prostor,...). **Nejsou-li tyto potřeby uspokojeny, pak dominují a žádné další potřeby člověka nemotivují.** Jakmile jsou fyziologické potřeby uspokojeny, nastupuje další (vyšší) úroveň.

2. Potřeba bezpečí a existenční jistoty: stabilita a jistota zaměstnání, zaměstnanecké výhody, **osvobození od strachu, potřeba pořádku, zákona, ochrana před nemocemi, nezaměstnaností.**

3. Společenské potřeby: tyto potřeby se vztahují k společenské povaze lidí a jejich potřebě sdružování a touze po přátelství (dobré pracovní vztahy, sdružování, přátelství, láska, informace, kontakt, společenské uplatnění, stabilita pracovní skupiny, příležitost k sociální interakci,...). **Neuspokojení této úrovně potřeb může ovlivnit duševní zdraví jedince.**

4. Potřeba uznání: dosáhnout úspěchu, respektu (vážnosti, úcty, ohledu), potřeba sebedůvěry, samostatnosti, pozornosti, pochvaly, veřejné uznání dobrého výkonu, pověřování odpovědností. **Uspokojení těchto potřeb vede k pocitu sebedůvěry a prestiže.**

5. Potřeba seberealizace: Maslow definuje tyto potřeby jako „touhu člověka být víc a víc než je, být vším, čím je člověk schopen se stát“, znamená to že člověk chce plně realizovat svůj talent a schopnosti. Jinými slovy, ať je člověk univerzitním profesorem, podnikovým manažerem, rodičem nebo sportovcem, **chce být v této roli zdatný a úspěšný** (potřeba vědění, porozumění, růstu, estetické potřeby, příležitost k povýšení, motivace k vyšším cílům).

Deprivace

- výsledek životní situace, kdy nejsou uspokojovány základní psychické potřeby dítěte v náležitě míře a po určitou, dosti dlouhou dobu (Langmeier, Matejček).
- ohrožuje psychické zdraví a další jeho duševní vývoj
- Subdeprivace – nižší intenzita zanedbávání vede zřejmě k růstu agresivity, šikany, delikvence, toxikomanie, poruch sociálního chování atd.

Příklad citové deprivace

1. Je možné s Ríšou terapeuticky pracovat tak, aby získal vnitřní morální zábrany a neřídil se pouze strachem a pudy?
2. Je možné v rámci terapie rozvíjet u Ríši emocionální inteligenci a dosáhnout skutečného prožívání celého spektra základních emocí, včetně radosti, štěstí, lásky apod. ?
3. Jaké má Ríša vztahy k jednotlivým členům rodiny, k rodině jako celku a jaké je jeho celkové ukotvení ve vztahové síti (v rodině i mimo ni)?
4. Je Ríša schopen skutečného prožitku citového vztahu ke svým vztahovým osobám v rámci rodiny?
5. Jak velká je asi pravděpodobnost, že se podaří disharmonický vývoj jeho osobnosti usměrnit a nedojde k rozvoji poruchy osobnosti v dospělosti?
6. Můžete doporučit vhodného odborníka v dojezdové vzdálenosti, který má schopnosti a kapacitu s Ríšou (případně i s jinými členy rodiny) pracovat alespoň v rozsahu 2x měsíčně 1 hodina?
7. Je možné docílit konkrétními nácviky toho, aby se Ríša naučil ventilovat své nejčastější emoce (strach, vztek) a pracoval s nimi tak, aby nedocházelo k výbuchům agrese v důsledku jejich nahromadění?
8. Je možné Ríšu nějak naučit alespoň částečně přirozené autoritě vůči dospělým, tedy další polohu ve vztahu k dospělým kromě dvou, jež již používá - buď "tenhle dospělý je můj kámoš, tak se k němu tak budu chovat", nebo "tohoto dospělého se bojím, protože mě donutil, abych ho poslouchal" ?

Zanedbávající rodiče

- - nemají pro rodičovskou roli dostatečné kompetence – nemohou, nejsou schopni pečovat (nižší rozumové schopnosti- mentálně retardovaní, somaticky, psychicky nemocní, poruchy osobnosti, abúzus alkoholu, drog, citová deprivace v dětství atd., sociokulturně nízká úroveň)
- - nemají k rodičovství dostatečnou motivaci (zaujati sami sebou – mladí nezralí, žijící v hmotné bídě, workoholici, profesní kariéra, společenský status úplné rodiny atd.),

Zatěžující situace

- Sociální izolace
- Finance
- Diskriminace
- Změna zaměstnání
- Rozpad vztahů
- Závislost
- Málo odpočinku
- Sociální nácviky

Individuální zátěž

- Únava + vyčerpání
- Není volný čas
- Obava z budoucnosti
- Málo času na ostatní členy rodiny
- Deprese, zklamání, podrážděnost
- Nízká podpora státu

Zanedbávané dítě

- pasivní, apatické, nenápadné, nevýrazné- nezaujmu rodiče
- znevýhodněné děti – jsou méně žádané- zklamaly očekávání rodičů – nejčastěji děti poškozené, nemocné,
- zdravé a úspěšné děti handicapovaných sourozenců!!

Formy zanedbávání

- dítě izolované od lidské společnosti (nejnovější případy v Rakousku, tzv. vlčí děti atd.)
- zanedbané v rodině – deprivované dítě z rodiny je častější případ než v současné době v ústavním zařízení (na životě bývá častěji ohroženo dítě v rodině nikoliv v ústavu)

Formy zanedbání

- - v rodině:
- Ztráta matky, osiření dítěte, nepřítomnost otce
- Nízká sociokulturní úroveň rodiny
- Rodiny s velkým počtem dětí
- Alkoholismus, drogy, promiskuita rodičů, nestálost prostředí
- Výchovně náročné prostředí, exkluzivita zaměstnání rodičů (VIP), workoholici, politici, podnikatelé
- Rodiny utečenců, migrantů

Formy zanedbání

- Osoba rodiče:
- Citová nezralost, plochost, tzv. studená výchova orientovaná na výkon
- Duševní poruchy, nemoc, kult, sekta,
- Různé formy mentální retardace, smyslová a pohybová omezení
- Etnická kulturní odlišnost

Prevence zanedbávání

- Primární – interdisciplinární přístup – informovanost co nejširší veřejnosti, zodpovědná příprava k rodičovství, podpora mateřství, zvýšení prestiže rodinného života, plošná zdravotní péče do 18 let
- Sekundární – interdisciplinární detekce (lékaři, škola, sociální pracovníci)- pomoc v rodinách – raná péče, doprovázení rodin, sousedská výpomoc(praxe USA)
 - Terciální – pomoc přímo v rodině?
 - vynětí dítěte z rodiny?